

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN BÖLGESEL EKONOMİK KALKINMA POLİTİKASI**Müslüm BASILGAN¹****ÖZET**

Avrupa Birliği dünyanın en önemli ekonomik entegrasyonlarından biri olmasına rağmen gerek Birlik ülkeleri arasında gerekse de Birlik ülkeleri içinde refah düzeyleri bakımında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle Avrupa Birliği tarafından yerel ve bölgesel ekonomik kalkınma politikası bölgeler arasındaki gelir eşitsizliğini ortadan kaldırmak için 1957 Roma Anlaşması'ndan itibaren başvurulan en önemli politikalardan biri olmuştur. Avrupa Birliği bölgesel politikalar ile her bölgeyi kendi potansiyeline uygun desteklemeyi ve bu bölgelerdeki yatırımlar için ihtiyaç duyulan fonları aktararak bölgesel düzeyde ekonomik büyümeyi artırmayı amaçlamaktadır. Bu çalışmanın amacı da Avrupa Birliği tarafından uygulanan bölgesel kalkınma politikaları tarihsel süreçte ele almak ve bu politikaların uygulamadaki sonuçlarını yakınsama ve iraksama teorileri bağlamında ortaya koymaktır.

Anahtar Kelimeler: Bölgesel Kalkınma, Avrupa Birliği, Entegrasyon, Yakınsama, Yapısal Fonlar

REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT POLICY OF EUROPEAN UNION**ABSTRACT**

Although the European Union is one of the most important economic integrations of the world it has not been removed the large differences in the level of welfare both between and within European Union countries. Thus the local and regional economic development policy has become one of the major policies of the European Union to remove income inequality among regions since the Treaty of Rome in 1957. With the regional policy the European Union aims to support each region introduce its full potential and increase economic growth at regional level by transferring needed funds to investment in this regions. The basic aim of this study is to demonstrate the regional economic development policies applied by the European Union in the historical process and show the conclusions in the practices of these policies in the context of theories of convergence and divergence.

Keywords: Regional Development, European Union, Integration, Convergency, Structural Funds

1. GİRİŞ

İkinci Dünya Savaşı sonrası gerek gelişmiş ülkelerin gerekse gelişmekte olan ülkelerin en önemli ortak özelliklerinden biri yerel ve bölgesel kalkınma politikalarına öncelik vermeleridir. Büyük bölgesel eşitsizlikler bir ülkenin ekonomik ve politik istikrarını tehdit eden ciddi bir problem olarak görülmektedir. Bu açıdan bölgesel eşitsizlikleri azaltma birçok ülkede hükümetlerin temel ilgi alanı olmuştur. Dünyanın en önemli entegrasyonlarından biri olan Avrupa Birliği (AB) dünyanın en zengin bölgeleri arasında yer almasına rağmen içsel düzeyde güçlü bir gelir farklılığı ve bölgeleri arasında önemli bir fırsat eşitsizliği ile öne çıkmaktadır (Malais ve Henk Haegeman, 2009). En zengin ve en fakir bölgeler arasındaki eşitsizlikler oldukça belirgindir. Bu açıdan en zengin bölgelerin kişi başı GSYİH'sı en fakir bölgelerin kişi başı GSYİH'nin 4 katıdır (Rumford, 2000: 19). Bu nedenle AB kuruluşundan itibaren ekonomik ve politik uyum sürecinin önemli bir parçası olarak bölgesel eşitsizlikleri görmüş ve bu amaca yönelik politikalar geliştirmiştir (Shankar ve Shah, 2009). Bu amaç Birliğin birçok yasal düzenlemelerinde de açık bir biçimde ifade edilmiştir. Örneğin 1957 Roma Antlaşması'nın girişinde AB'nin amaçlarından birinin "*farklı bölgeler arasında var olan eşitsizlikleri ve daha az gelişmiş bölgelerin ekonomik geri kalmışlığını azaltarak onların uyumlu gelişimini sağlamak ve ekonomilerin entegrasyonunu güçlendirmek*" şeklinde olduğu açık bir biçimde ifade edilmiştir (The Treaty of Rome, 1957). 2000 Lizbon Antlaşması'nın "Ekonomik, Sosyal ve Çevresel Uyum" başlıklı bölümünün 174. maddesi de bunu şu şekilde değiştirmiştir:

¹Yrd. Doç. Dr., Gümüşhane Üniversitesi, İİBF-İktisat Bölümü, muslumbasilgan@gumushane.edu.tr.

“Tüm uyumlu gelişmeyi sağlamak amacıyla Birlik ekonomik, sosyal ve çevresel uyumunu güçlendirmeye yol açacak eylemleri geliştirecek ve takip edecektir. Özellikle, Birlik en az gelişmiş bölgelerin geri kalmışlığını ve farklı bölgelerin gelişme düzeyleri arasındaki eşitsizlikleri azaltmayı amaçlayacaktır. İlgili bölgeler arasında özellikle kırsal alanlara, endüstriyel değişim ile etkilenen bölgelere ve çok düşük nüfus yoğunluğuna ve adaya sahip en kuzeydeki bölgelere, sınırlar arası ve dağlık bölgeler gibi ağır ve sürekli doğal ve demografik handikaplardan acı çeken bölgelere öncelik verilecektir” (Madde 174).

Özellikle 2004 ve 2007’de AB ortalamasına göre düşük bir gelire sahip 12 yeni üyenin Birliğe katılmasıyla, bölgesel eşitsizliklerin artmasına bağlı olarak, bölgesel kalkınma politikasına önemli kaynaklar aktarılmıştır. Bu nedenle bölgesel bir politika oluşturarak az gelişmiş bölgelerin kalkınmasını sağlamak ve onların gelişmiş bölgelere yakınsamasını sağlamak temel hedef olmuştur.

Bu çalışmanın temel amacı da AB’nin bölgesel eşitsizlikleri ortadan kaldırmaya yönelik bölgesel kalkınma politikasını tarihsel süreç içinde ele almak ve uygulanan bu politikaların etkisini ortaya koymaya çalışmaktır. Bu amaçla çalışmada ilk olarak AB bölgesel politikasında oldukça önemli bir yer tutan bölge kavramı ve onun AB politikalarında nasıl sınıflandırıldığı üzerinde durulacaktır. İkinci olarak AB’de ülkeler ve bölgeler arasındaki eşitsizliklerin düzeyi istatistiklerle gösterilecektir. Üçüncü olarak bu eşitsizlikleri gidermeye yönelik AB’nin temel bölgesel politikası ve bu politika için ayrılan fonlar dönemler halinde ele alınacaktır. Son olarak AB bölgesel politikasının etkileri yakınsama ve iraksama teorileri çerçevesinde ve yapılan ekonometrik çalışmaların ışığında değerlendirilecektir.

2. AVRUPA BİRLİĞİ’NDE BÖLGE KAVRAMI

Bölge kavramı politik ve çevresel bağlamda farklı biçimler alabileceğinden onun nasıl tanımlandığı oldukça önemlidir. Gerçekte farklı anlamda kullanılan bölge kavramlarının varlığı elde edilen sonuçların yorumunda da farklılığa yol açabilir. Örneğin, Avrupa Bölgeler Asamblesi bir bölgeyi *“Bölgesel bir konseyin varlığı ya da, bu yoksa, alt düzeydeki toplulukların dahil olduğu bölgesel düzeyde kurulan bir birlik ya da organizasyon ile güvenceye alınan politik temsil ile donatılan doğrudan merkezi devlet altında bir varlık”* olarak tanımlamaktadır (Stivatchis, 2007: 227). Bu politik temsile dayalı tanımlamanın en önemli özelliği Avrupa bölgeleri ve Avrupa toplulukları arasında zorunlu bir işbirliği ya da çift yönlü bir etkileşime açık olmasıdır. Fakat bölge kavramı sadece ekonomik ya da sosyal faaliyetlerin gerçekleştiği bir alan olarak değil ekonomik kalkınmanın önemli bir aktörü ve belirli bir kaynağı olarak görülmektedir (Canzanelli, 2001). Bu açıdan bölgesel sosyoekonomik analizlerde bölge için kullanılan tanımın açık biçimde Birlik düzeyinde ele alınan problemleri kapsamı gerektiği kabul edilmiştir. Üstelik homojen bölgeler, fonksiyonel bölgeler, emek piyasası bölgeleri, kurumsal bölgeler gibi farklı bölgesel kavramlara yol açan bir dizi teorik yaklaşım bulunsa da AB politikalarında kurumsal ya da yönetsel bölgelerin seçimi iki faktör tarafından belirlenmektedir: Politik ve istatistiksel faktör. Bu bağlamda bölgesel politika ulusal ve bölgesel yönetim birimleri tarafından uygulanmaktadır. Bölgesel istatistikler de yönetsel bölgeler düzeyinde toplanmaktadır (Commission of the European Communities, 1984). AB’ nin bölgesel politikası bölgesel kalkınmayı destekleyerek üye ülkeler arasında ekonomik ve sosyal farklılıkları azaltmak için tasarlandığından AB bölgesel politikasından bahsedildiğinde bu kelimenin dar anlamda sadece bölgesel kalkınmayı içermediği bölgeler arasında var olan kalkınma boşluğunu azaltarak AB düzeyinde bir bağ gerçekleştirmeyi de içerdiği anlaşılmalıdır (Miric, 2010).

Avrupa Birliği, bölgesel kalkınma politikasında politik bir ayırıma dayalı bölge kavramından ziyade çevresel bir ayırıma dayalı bölge tanımını benimsemiştir. Bu bölgesel tanımlama *Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques* (NUTS) sınıflandırmasını esas almaktadır. Eurostat’ın 1970’lerin başında Topluluğun bölgesel istatistiklerini ortaya koymak amacıyla yaklaşık 30 yıl boyunca uyguladığı NUTS sınıflandırması üye devletler ve Eurostat arasındaki “centilmenlik anlaşmaları” ile yürütülmüştür (Eurostat, 2011).

Avrupa Komisyonu, Eurostat tarafından kurulan bu NUTS sınıflandırmasına 2003 yılında bölgesel birimlere yönelik ortak bir istatistik sınıflandırması kurmak için yeni bir düzenleme getirdi. En son 2010 yılında AB-27 için NUTS düzenlemesi yapıldı. NUTS sınıflandırması her şeyden önce üye ülkelerin ekonomik bölgelerini alt kısımlara böldüğünden hiyerarşiktir. Her üye ilk olarak ülkesini NUTS 1 düzey bölgesel birime ayırmaktadır. İkinci olarak bu NUTS 2 düzey şeklinde alt sınıflara ayrılmaktadır. Son olarak bunların her biri de NUTS 3 düzey bölgesel birim içine ayrılmaktadır. Bu düzeylere yönelik nüfus eşikleri Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. NUTS Düzeylerine Yönelik Nüfus Eşikleri

Düzy	Minimum	Maksimum
NUTS 1	3 Milyon	7 Milyon
NUTS 2	800.000	3 Milyon
NUTS 3	150.000	800 000

Kaynak: Official Journal of the European Union (2003: 3).

Mevcut NUTS sınıflandırmasında AB'nin ekonomik alanında NUTS 1 düzeyinde 97 bölge, NUTS 2 düzeyinde 270 bölge ve NUTS 3 düzeyinde ise 1294 bölge bulunmaktadır (European Commission Directorate-General for Regional Policy, 2011).

3. AB'DE BÖLGESEL EŞİTSİZLİKLERİN DÜZEYİ VE KAYNAKLARI

AB'de uyum ile ilgili olarak iki önemli gerçek bulunmaktadır. Birincisi ekonomik kalkınma düzeyleri açısından hem üye devletler hem de üye devletlerin içerisindeki bölgeler arasında büyük eşitsizliklerin var olduğudur. İkincisi ise bu eşitsizliklerin AB'nin tarihi boyunca artmış olmasıdır (Rumford, 2000: 22). Gerçekte AB'nin tüm birleşmeleri üye devletler arasındaki ekonomik eşitsizliği artırmıştır. Bu nedenle hem 1980'lerde Yunanistan, Portekiz ve İspanya'nın AB'ye üye olmasından sonra hem de 2004 ve 2007 yıllarında 12 merkezi ve Doğu Avrupa ülkesinin AB'ye dahil olmasıyla bölgesel eşitsizliklerin boyutunda önemli bir artış olmuştur. Günümüzde AB farklı nüfus özelliğine sahip çok çeşitli bölgelerden oluşmaktadır. Bazı bölgeler, bilgi yoğun ekonomik faaliyetlerin olduğu yüksek derecede şehirleşmiş bölgeler iken diğerleri düşük teknolojik yapıya sahip geçimlik tarıma dayalı az gelişmiş kırsal bölgeler şeklindedir. Bu nedenle bölgesel eşitsizliklerin devletler arasındaki eşitsizliklerden daha büyük olduğu görülmektedir.

AB içinde birçok bölge ekonomik olarak az gelişmiş ve kişi başı GSYİH değerleri Birliğin diğer bölgelerindeki değerlerin oldukça gerisinde kalmıştır. AB 27'nin NUTS 2 bölgelerinde 2008 yılı satın alma gücü standardına (PPS) göre hesaplanan kişi başı GSYİH değerleri Tablo 2'de verilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere AB'de kişi başı GSYİH değerleri arasında bölgeler arasında önemli farklar bulunmaktadır. Bu fark AB-27 ortalamasının en yüksek değeri olan yüzde 343 (İç Londra, İngiltere) ve en düşük değeri olan yüzde 28 (Severozapaden, Bulgaristan) arasında geniş bir yelpazede uzanmaktadır. İç Londra'yı AB ortalamasının % 279 ile Lüksemburg (Grand Duchy), % 216 ile Belçika (Brüksel), % 198 ile Hollanda (Groningen), % 188 Almanya (Hamburg) ve % 172 ile Çek Cumhuriyeti (Prag) bölgeleri izlemektedir. Sıralamada en düşük bölgeler genellikle Bulgaristan ve Romanya'da olduğu görülmektedir. En düşük değere sahip olan Bulgaristan (Severozapaden)'i % 29 ile Romanya (Nord-Est), % 30 ile Bulgaristan (Yuzhen tsentralen) ve Severen tsentralen) izlemektedir. Tablo 2'de NUTS 2 bölgelerinin en düşük kişi başı GSYİH'ya sahip bölgelerinin hepsinin AB'ye yeni katılan ülkelerde olduğu görülmektedir.

Tablo 2. 2008 Yılında AB-27'de Bölgesel Kişi Baş GSYİH (PPS, AB 27=100)

En Yüksek 10			En Düşük 10		
1	İngiltere (İç Londra)	343	1	Bulgaristan (Severozapaden)	28
2	Lüksemburg	279	2	Romanya (Nord-Est)	29
3	Belçika(Brüksel)	216	3	Bulgaristan(Severen tsentralen)	30
4	Hollanda(Groningen)	198	4	Bulgaristan (Yuzhen tsentralen)	30
5	Almanya (Hamburg)	188	5	Bulgaristan (Yugoiztochen)	36
6	Çek Cumhuriyeti(Prag)	172	6	Romanya (Sud-Vest Oltenia)	36
7	Fransa (Ile de Farnsa)	168	7	Bulgaristan (Severoiztochen)	37
8	Stockholm(İsveç)	167	8	Romanya (Sud Est)	39
9	Slovakya(Bratislavský Kraj)	167	9	Polonya (Podkarpackie)	39
10	Viyana(Avusturya)	163	10	Romanya (Sud-Muntenia)	39

Kaynak: Eurostat Newsrelease, 2011.

Bölgeler arasındaki bu eşitsizliğe paralel olarak ülkeler arasında da gerek GSYİH gerekse kişi başı düşen GSYİH değerleri açısından önemli eşitsizliklerin olduğu görülmektedir. Aşağıdaki Tablo 3'de bu büyüklükler hem EURO hem de PPS değerleri açısından verilmiştir. Tabloda ülke sıralaması PPS'ye göre kişi başı

Bahar-2012

Cilt: 1 Sayı: 1 (47-66)

Spring-2012

Volume: 1 Issue: 1 (47-66)

GSYİH değeri en yüksekten en düşüğe göre sıralanmıştır. AB ortalamasını 100 olarak aldığımızda kişi başı GSYİH'sı en yüksek olan ülkenin AB ortalamasının % 279'u ile Lüksemburg olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla % 134 ile Hollanda, % 133 ile İrlanda, % 124 ile Avusturya ve % 123 ile Danimarka izlemektedir. Kişi başı GSYİH'sı AB ortalamasında en düşük olan ülke ise % 44 ile Bulgaristan'dır. Bulgaristan'ı % 47 ile Romanya, % 56 ile Letonya ve Polonya ve % 61 ile Litvanya izlemektedir.

Tablo 3. Avrupa Birliği'nde GSYİH ve Kişi Başı GSYİH (2008, EURO, Satın Alma Gücü Standardı (PPS))

Ülke	GSYİH Milyon EURO	Kişi Başı GSYİH, EURO	GSYİH Milyon PPS	Kişi Başı GSYİH, PPS	Kişi Başı GSYİH, PPS (AB 27=100)
AB27	12 494 369	25 100	12 494	25 100	100
Lüksemburg	39 640	81 200	34 176	70 000	279
Hollanda	596 226	36 300	550 170	33 500	134
İrlanda	179 989	40 500	147 840	33 300	133
Avusturya	283 085	34 000	259 221	31 100	124
Danimarka	233 482	42 500	169 250	30 800	123
İsveç	333 256	36 000	284 000	30 700	122
Finlandiya	184 649	34 800	156 702	29 500	118
Almanya	2 481 200	30 200	2 381 851	29 000	116
İngiltere	1 815 417	29 600	1 763 903	28 700	115
Belçika	345 006	32 200	308 142	28 800	115
Fransa	1 948 511	30 400	1 713 350	26 700	107
İtalya	1 567 851	26 200	1 553 327	26 000	104
İspanya	1 088 124	23 900	1 180 204	25 900	103
Kıbrıs	17 287	21 800	19 316	24 400	97
Yunanistan	236 917	21 100	263 725	23 500	94
Slovenya	37 305	18 400	46 135	22 800	91
Çek Cumhuriyeti	147 879	14 200	210 336	20 200	80
Malta	5 797	14 100	8 026	19 500	78
Portekiz	172 022	16 200	206 906	19 500	78
Slovakya	64 572	11 900	98 037	18 100	72
Estonya	16 107	12 000	22 812	17 000	68
Macaristan	106 373	10 600	162 140	16 200	64
Litvanya	32 288	9 600	51 348	15 300	61
Polonya	363 154	9 500	537 211	14 100	56
Letonya	23 037	10 200	32013	14100	56
Romanya	139 765	6 500	251 305	11 700	47
Bulgaristan	35 421	4 700	82 922	10900	44

Kaynak: Eurostat Newsrelease (2011)'den hazırlanmıştır.

Ülkeler içindeki bölgeler arasında da önemli eşitsizliklerin olduğu görülmektedir. Tablo 4'de Avrupa Birliği ülkelerinde en yüksek ve en düşük kişi başı GSYİH'ya sahip bölge karşılaştırmaları NUTS 2 düzey bölgelerine göre verilmiştir. Tablo 4'de görüldüğü üzere örneğin İngiltere'de en yüksek ve en düşük kişi başı GSYİH'ya sahip bölgeler arasında 4.8 kat fark bulunmaktadır. Bu farkları hesapladığımızda Fransa'da 3.4, Almanya'da 2.5, İtalya'da 2.1, İspanya'da 1.9, Portekiz'de 1.8, Danimarka'da 1.7, İrlanda'da 1.5 kat olduğu görülmektedir. Birliğe yeni katılan ülkelerde bu fark örneğin Romanya'da 3.9, Macaristan'da 2,67, Bulgaristan'da 2, 61, Polonya'da 2,3'dür. Bu rakamlara göre bölgeler arasındaki eşitsizliklerin en yüksek olduğu üç ülke sırasıyla İngiltere (4.8), Fransa (3.4) ve Slovakya (1.4) iken, en düşük olan ülkeler ise Slovenya (1.4), İrlanda (1.5), İsveç (1.6) ve Finlandiya (1.6)'dır.

Gelir dağılımdaki eşitsizlikler Gini endeksi ve belli bir nüfus yüzdesine karşılık gelen gelir ya da tüketim dağılımı açısından da yansıtılabilir. Tablo 5'de AB ülkelerinde bu değerler verilmiştir. Gini endeksi bize bir ekonomide bireyler ya da hane halkları arasında gelir (ya da tüketim harcamalarının) dağılımının tam eşit bir dağılımdan ne kadar sapma gösterdiğini ölçme imkanı verir. Gini endeksinin 0 olması gelirin tam eşit dağıldığı anlamına gelirken 100 olması ise gelir dağılımında tam bir eşitsizliğin olduğu anlamına gelmektedir.

Tablo 4. Avrupa Birliği Ülkelerinde En yüksek ve En düşük Kişi Başı GSYİH'ya Sahip Bölge Karşılaştırmaları

Ülke	Kişi Başı GSYİH, PPS, AB 27=100		Fark
	En Yüksek Kişi Kaşı GSYİH	En Düşük Kişi Başı GSYİH	
Lüksemburg	-	-	
Hollanda	Groningen 198	Flevoland 102	2
İrlanda	Southern and Eastern 148	Border, Midland and Western 98	1.5
Avusturya	Viyana 163	Burgenland 81	2
Danimarka	Hovedstaden 152	Sjaelland 92	1.7
İsveç	Stockholm 167	Östra Mellansverige 105	1.6
Finlandiya	Aland 145	Itä-Suomi 89	1.6
Almanya	Hamburg 188	Brandenburg-Nordost 75	2.5
İngiltere	İç Londra 343	West Wales & The Valleys 71	4.8
Belçika	Antwerpen 135	Hainaut 76	1.8
Fransa	İle de France 168	Guyane 50	3.4
İtalya	Bolzano / Bozen 137	Campania ve Sicilia 66	2.1
İspanya	País Vasco 138	Extremadura 73	1.9
Kıbrıs	-	-	
Yunanistan	Notio Aigaio 113	Anatoliki Makedonia, Thraki 66	1.7
Slovenya	Zahodna Slovenija 109	Vzhodna Slovenija 76	1.4
Çek Cumhuriyeti	Prag 172	Severozápad 62	2.8
Malta	-	-	
Portekiz	Lizbon 109	Norte 62	1.8
Slovakya	Bratislavský kraj 167	Východné Slovensko 51	3.3
Estonya	-	-	
Macaristan	Közép Magyarorszáğ 107	Észak Alföld 40	2.7
Litvanya	-	-	
Polonya	Mazowieckie 89	Podkarpackie ve Lubelskie 39	2.3
Letonya	-	-	
Romanya	Bucuresti – Ilfov 113	Nord-Est 29	3.9
Bulgaristan	Yugozapaden 73	Severozapaden 28	2.6

Kaynak: Eurostat Newsrelease (2011)' den hazırlanmıştır. (-): Tek bir NUTS 2 bölgesini kapsadığından karşılaştırmaya uygun değil.

Gelir ve tüketimin yüzde payı ise yüzde on ve yüzde yirmilik dilimler şeklinde belirtilen nüfus alt grupların payına düşen toplam gelir ya da tüketim oranını vermektedir. Tabloda da görüldüğü üzere Gini katsayısı ülkeler arasında oldukça farklılık göstermektedir. Bu oranın en yüksek olduğu dolayısıyla gelirin daha eşitsiz dağıldığı ilk beş ülke sırasıyla Portekiz (%38.5), Letonya (36.3), İngiltere (% 36), Estonya (%36.0) ve Polonya (%34.9)'dır. En düşük olduğu diğer bir ifadeyle gelir dağılımının daha eşit dağıldığı ilk beş ülke ise sırasıyla Danimarka (% 24.7), İsveç (%25.0), Çek Cumhuriyeti (% 25.8), Sloveky (25.8) ve Finlandiya (%26.9)'dır. Tabloda üstelik en düşük ve en yüksek gelire sahip % 10'luk nüfus diliminin gelir ya da tüketimde aldığı payın en farklı olduğu ülkelerin sırasıyla Portekiz, İngiltere, Letonya, Estonya ve Litvanya olduğu görülmektedir. Bu farkın en az olduğu ülkeler ise sırasıyla Sloveky, Çek Cumhuriyeti, İsveç, Finlandiya ve Danimarka'dır.

Tablo 5. Avrupa Birliği Ülkelerinde Gini Katsayısı ve Gelir Dağılımı

Ülke	Yıl	Gini Katsayısı	Gelir ya da Tüketimin Yüzde Payı			
			En Düşük % 10	En Düşük % 20	En Yüksek % 20	En Yüksek % 10
Lüksemburg		n.a	n.a	n.a	n.a	n.a
Hollanda	1999	30.9	2.5	7.6	38.7	22.9
İrlanda	2000	34.3	2.9	7.4	42.0	27.2
Avusturya	2000	29.1	3.3	8.6	37.8	23.0
Danimarka	1997	24.7	2.6	8.3	35.8	21.3
İsveç	2000	25.0	3.6	9.1	36.6	22.2
Finlandiya	2000	26.9	4.0	9.6	36.7	22.6

Bahar-2012

Spring-2012

Cilt: 1 Sayı: 1 (47-66)

Volume: 1 Issue: 1 (47-66)

Almanya	2000	28.3	3.2	8.5	36.9	22.1
İngiltere	1999	36.0	2.1	6.1	44.0	28.5
Belçika	2000	33.0	3.4	8.5	40.8	26.6
Fransa	1995	32.7	2.8	7.2	40.2	25.1
İtalya	2000	36.0	2.3	6.5	42.0	26.8
İspanya	2000	34.7	2.6	7.0	42.0	26.6
Kıbrıs		n.a	n.a	n.a	n.a	n.a
Yunanistan	2000	34.3	2.5	6.7	41.5	26.0
Slovenya	2004	31.2	3.4	8.2	39.4	24.6
Çek Cumhuriyeti	1996	25.8	4.3	10.2	36.2	22.7
Malta		n.a	n.a	n.a	n.a	n.a
Portekiz	1997	38.5	2.0	5.8	45.9	29.8
Slovakya	1996	25.8	3.1	8.8	34.8	20.8
Estonya	2004	36.0	2.7	6.8	43.0	27.7
Macaristan	2004	30.0	8.6	8.6	38.7	24.1
Litvanya	2004	35.8	2.7	6.8	42.8	27.4
Polonya	2005	34.9	3.0	7.3	42.4	27.2
Letonya	2007	36.3	2.6	6.7	43.3	27.8
Romanya	2007	32.1	3.2	7.9	40.3	25.6
Bulgaristan	2003	29.2	3.5	8.7	38.1	23.8

Kaynak: World Bank (2010), s. 95-96'dan hazırlanmıştır. n.a: Veri yok.

AB ülkelerinde işsizlik oranları Tablo 6'da verilmiştir. AB'de işsizlik oranlarına baktığımızda 2002'de AB-27'de toplam işgücünün % 8.9'u işsiz durumda iken bu oranın 2003 (% 9.1), 2004 (% 9.2) ve 2005 (% 9.0) yıllarında yükselme eğilimine girdiğini görüyoruz. 2005 yılından itibaren başlayan düşme eğilimi 2008'de % 7.1'lik oran ile en düşük seviyesine ulaşmıştır. 2008 yılında başlayan ekonomik kriz dalgasıyla işsizlik oranlarının 2009 (%9.0), 2010 (%9.7) ve 2011 (%9.7) yıllarında hızlı bir şekilde arttığını görmekteyiz. Tabloda özellikle Bulgaristan, Danimarka, Yunanistan, Hollanda, Polonya, Slovenya ve Slovakya'da 2009-2010 arasında işsizlik oranlarında önemli bir artış olduğu gözlenirken aynı dönemde Lüksemburg, Almanya ve Avusturya'da ise işsizlik oranlarında bir düşme eğilimi olduğu görülmektedir.

Tablo 6. AB Ülkelerinde İşsizlik Oranları (%)

Ülke/Yıllar	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
AB 27	8.9	9.1	9.2	9.0	8.3	7.2	7.1	9.0	9.7	9.7
Lüksemburg	2.6	3.8	5.0	4.6	4.6	4.2	4.9	5.1	4.6	4.8
Hollanda	3.1	4.2	5.1	5.3	4.4	3.6	3.1	3.7	4.5	4.4
İrlanda	4.5	4.6	4.5	4.4	4.5	4.6	6.3	11.9	13.7	14.4
Avusturya	4.2	4.3	4.9	5.2	4.8	4.4	3.8	4.8	4.4	4.2
Danimarka	4.6	5.4	5.5	4.8	3.9	3.8	3.4	6.0	7.5	7.6
İsveç	6.0	6.6	7.4	7.7	7.1	6.1	6.2	8.3	8.4	7.5
Finlandiya	9.1	9.0	8.8	8.4	7.7	6.9	6.4	8.2	8.4	7.8
Almanya	8.7	9.8	10.5	11.3	10.3	8.7	7.5	7.8	7.1	5.9
İngiltere	5.1	5.0	4.7	4.8	5.4	5.3	5.6	7.6	7.8	8.0
Belçika	7.5	8.2	8.4	8.5	8.3	7.5	7.0	7.9	8.3	7.2
Fransa	8.3	8.9	9.3	9.3	9.2	8.4	7.8	9.5	9.8	9.7
İtalya	8.5	8.4	8.0	7.7	6.8	6.1	6.7	7.8	8.4	8.4
İspanya	11.4	11.4	10.9	9.2	8.5	8.3	11.3	18.0	20.1	21.7
Kıbrıs	3.5	4.1	4.6	5.3	4.6	3.9	3.7	5.3	6.2	7.8
Yunanistan	10.3	9.7	10.5	9.9	8.9	8.3	7.7	9.5	12.6	17.7
Slovenya	6.3	6.7	6.3	6.5	6.0	4.9	4.4	5.9	7.3	8.2
Çek Cumhuriyeti	7.3	7.8	8.3	7.9	7.2	5.3	4.4	6.7	7.3	6.7
Malta	7.4	7.7	7.2	7.3	6.9	6.5	6.0	6.9	6.9	6.5
Portekiz	5.7(e)	7.1(e)	7.5(e)	8.6(e)	8.6(e)	8.9(e)	8.5(e)	10.6(e)	12.0(e)	12.9
Slovakya	18.7	17.6	18.2	16.3	13.4	11.1	9.5	12.0	14.4	13.5
Estonya	10.3	10.0	9.7	7.9	5.9	4.7	5.5	13.8	16.9	12.5
Macaristan	5.8	5.9	6.1	7.2	7.5	7.4	7.8	10.0	11.2	10.9

Litvanya	13.5	12.5	11.4	8.3	5.6	4.3	5.8	13.7	17.8	15.4
Polonya	20.0	19.7	19.0	17.8	13.9	9.6	7.1	8.2	9.6	9.7
Letonya	12.2	10.5	10.4	8.9	6.8	6.0	7.5	17.1	18.7	15.4
Romanya	7.5	6.8	8.0	7.2	7.3	6.4	5.8	6.9	7.3	7.4
Bulgaristan	18.2	13.7	12.1	10.1	9.0	6.9	5.6	6.8	10.2	11.2

Kaynak: Eurostat (2012). e: Tahmini değerler.

AB ülkeleri arasında işsizlik oranlarındaki farklılık bölgeler arasında daha açık biçimde görülmektedir. Tablo 7'de Avrupa Birliği NUTS 2 bölgelerinde en yüksek ve en düşük işsizlik oranları gösterilmektedir. Tablo 7'de en düşük işsizlik oranına sahip NUTS 2 bölgelerinin % 2.7 ile Hollanda (Zeeland), İtalya (Provincia Autonoma di Bolzano/Bozen), % 2.8 ile Avusturya, % 3.5 İngiltere (North Eastern Scotland)'de olduğu görülürken en yüksek orana sahip bölgelerin ise % 28.9 ile Fransa (Reunion adası) ve % 28.7 ile İspanya (Canarias) ve % 18.5 Sloveky (Vzhodna Slovensko)'da olduğu görülmektedir. Üye devletlerarasında NUTS 2 bölgeleri karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir farkın olduğu görülse de üye ülkeler içerisindeki NUTS 2 düzey bölgeler karşılaştırıldığında işsizlik oranlarının dağılımı, Belçika, Fransa, İtalya ve Portekiz hariç, görece olarak birbirine çok yakındır (Prado ve Zdrengu, 2011; http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_r_lfu3rt&lang=en).

Tablo 7. NUTS 2 Bölgelerinde En Yüksek ve En Düşük İşsizlik Oranları (2010)

Ülke	Bölgesel Minimum	Bölgesel Maksimum
AB 27	Zeeland (Hollanda), Provincia Autonoma di Bolzano/Bozen (İtalya) 2.7	Réunion (FR) 28.9
Lüksemburg	-	-
Hollanda	Zeeland 2.7	Groningen 5.3
İrlanda	Border, Midland ve Western 13.3	Southern ve Eastern 14.0
Avusturya	Tirol 2.8	Viyana 7.3
Danimarka	Sjælland 6.7	Hovedstaden 7.8
İsveç	Stockholm 7.1	Mellersta Norrland 10.2
Finlandiya	Etelä-Suomi 7.4	İtaSuomi, Pohjois-Suomi 10.1
Almanya	Oberbayem 3.6	Berlin 13.2
İngiltere	North Eastern Scotland 3.5	West Midlands 10.9
Belçika	Prov. West-Vlaanderen 3.8	Hoofdstedelijk Gewest 17.3
Fransa	Corsa 6.2 u	Reunion 28.9
İtalya	Provincia Autonoma di Bolzano/Bozen 2.7	Sicilya 14.7
İspanya	Pais Vasco 10.5	Canarias 28.7
Kıbrıs	-	-
Yunanistan	Voreio Aigaio 9.0	Dytiki Makedonia 15.5
Slovenya	Zahodna Slovenija 6.5	Vzhodna Slovenija 7.9
Çek Cumhuriyeti	Prag 3.7	Severozapad 11.1
Malta	-	-
Portekiz	Rzowieckie 6.9	Algarve 13.4
Sloveky	Brahodna Slovenija	Vzhodna Slovensko

	6.5	18.5
Estonya	-	-
Macaristan	Közép-Magyarország 8.9	Közép-Magyarország 16.0
Litvanya	-	-
Polonya	Mazowieckie 7.4	Zowieckie 12.3
Letonya	-	-
Romanya	Bucuresti-Ilfov 4.6	Centru 10.5
Bulgaristan	Yugozapaden 6.8	Severoiztochen 14.5

Kaynak: Prado ve Zdrentu (2011). (-): Sadece tek bir NUTS 2 bölgesini kapadığından karşılaştırmaya uygun değil. (u): Düşük güvenilir veri.

4. BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKASI VE YAPISAL FONLAR

II. Dünya Savaşı'ndan beri yerel ve bölgesel kalkınma politikaları tüm gelişmiş kapitalist toplumların ortak bir unsuru olmuştur. Fakat bunun nasıl yapılacağı ve hangi unsurları içereceği konusu ülkeden ülkeye değişmektedir. Bunun da en önemli nedeni merkezi devlet düzenlemesinin derecesi, kalkınmayı desteklemek için tasarlanan müdahalelerin nedenleri ve yerel ve bölgesel kalkınmanın önemli hedeflerinin zamanla değişmesidir (Ancien, 2005: 218). AB'de bölgesel eşitsizliklerin gelişimi genellikle bütünleşmiş ekonomiyi şekillendiren ve harekette geçiren dinamiklerin ve güçlerin alanı olarak algılanmıştır. Bu açıdan bölgesel eşitsizlikler, dolayısıyla bölgesel kalkınma politikaları, gerek ulusal gerekse Birlik düzeyinde önemli bir ilgi alanı olmuş ve entegrasyonun, kalkınmanın ve uyum politikalarının başarısının bir ölçüsü olarak anlaşılmıştır (Petraş, 2009).

Bu nedenle bölgesel kalkınma ve eşitleme amaçlı mali transferlerin boyutu diğer birlikler ile karşılaştırıldığında AB'de oldukça büyüktür (Becker, Egger ve Ehrlich, 2008). Günümüzde Avrupa Birliği bütçesinin üçte birinden daha fazlasını AB uyum politikalarının finansal araçlarına ayırmıştır. AB bu finansal katkıdan beklenen katma değeri ise şöyle ifade etmiştir:

“Uyum politikası altyapıda, insan kaynaklarında ve modernizasyonda ve bölgesel ekonomilerin çeşitlendirilmesinde oldukça ihtiyaç duyulan yatırımları desteklemekte ve fakir üye devletler ve bölgelerde daha fazla büyüme ve istihdam sağlamaktadır. Bu gibi yatırımlardan faydalanan üye devletler ve bölgeler ortalamasının üzerinde büyüme ve istihdam başarısı gerçekleştirecek ve AB düzeyini daha hızlı yakalamak için uyum politikası yatırımları almadan gidebilecekleri düzeyden daha iyi donatılmış olacaklardı” (European Commission, Directorate-General for Regional Policy, 2008: 4).

Avrupa Birliği'nin bölgesel politikası ikili bir rolle sahiptir: Bölgesel kalkınmayı teşvik etme ve genişlemenin bir parçası olan ülkelere ilave finansal destek sağlama (Miric, 2010: 31). AB'de ilk genişlemeye kadar bölgesel eşitsizlikleri giderme genellikle bireysel devlet yardımlarına dayalıydı. Roma Anlaşması ile 1958'de kurulan Avrupa Sosyal Fonu (ESF) daha çok istihdamı desteklemeye yönelik bir fondu. Fakat 1973'te Danimarka ile birlikte, var olan üyelere göre daha büyük bölgesel sorunlara sahip olan, İngiltere ve İrlanda'nın da AB'ye girmesiyle bu alanda ortak bir topluluk politikasına ihtiyaç duyuldu. Bu politikanın en önemli ayağı olan ve 1975'te kurulan Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF)'nin temel kuruluş amacı da : *“Kalkınması geride kalmış bölgelerin yapısal uyumuna ve kalkınmalarına ve sanayileri azalmış bölgelerin dönüşümüne destek vererek topluluk içinde temel bölgesel dengesizlikleri düzeltmeye yardım etmek”* şeklinde ifade edilmiştir (European Commission, 1990: v). Bu nedenle 1973 genişlemesinden sonra bölgesel politikaya daha biçimsel bir yaklaşım getirildi. Ulusal stratejiler en geri kalmış bölgelerin durumunu iyileştirmeyi amaçlayan AB politikaları ile yer değişti. Böylece Avrupa Topluluğu'nun rolü bu gelişmeyle *“Yardım paketlerini ve rekabetçi yardımları incelemekten bölgesel politikayı başlatma ve tutarlı bir kalkınma politikalarını gerçekleştirmeye”* dönüşmüştür (Rumford, 2000: 29).

Bunun bir sonucu olarak ERDF ve bölgesel yardım politikasını düzenleyen kurallar 1988'de yeniden düzenlendi. 1986 Avrupa Tek Senedi ile tek pazarın olumsuz yansımalarını ortadan kaldırmak için bölgesel bir politikaya izin verildi. 1988'de Avrupa Konseyi yapısal fonlara tahsis edilen miktarı iki katına çıkararak Topluluk bütçesinin dağılımını, en fakir bölgeleri dikkate alacak şekilde, yeniden düzenledi (the House of

Lords, 2008: 9). Bu düzenleme ile Yapısal Fonlar ve diğer finansal araçlar için aşağıdaki 5 Hedef seçilmiştir (European Commission, 1990: 80).

- Hedef 1: Az gelişmiş bölgelerin kalkınmasını ve yapısal uyumunu geliştirmek.
- Hedef 2: Endüstriyel gerileme sonucunda ciddi biçimde etkilenen bölgeleri (istihdam alanları ve kırsal topluluklar dahil) dönüştürmek.
- Hedef 3: Uzun vadeli işsizlik ile mücadele etmek.
- Hedef 4: Genç nüfusun mesleki entegrasyonunu kolaylaştırmak.
- Hedef 5a: Ortak Tarım Politikası amacıyla kırsal bölgelerin kalkınmasını teşvik etmek.
- Hedef 5b: Tarımsal yapıların uyumunu hızlandırmak.

Bu düzenlemelerle üstelik fonların dağılımında birtakım genel ilkeler de benimsenmiştir. Bunlar yoğunlaşma, ortaklık, programlama, katkı, ödemeler üzerinde kontrol şeklinde sıralanmıştır. *Yoğunlaşma ilkesi* fonlamanın Avrupa yapısal politikasının temel amaçlarına yönlendirilmesi anlamına gelmektedir. *Ortaklık ilkesi* yapısal politikayı gerçekleştirme ulusal, bölgesel ve yerel otoritelerin yakın işbirliği ile mümkün olacağını ifade eder. *Programlama ilkesi* fonlamanın bireysel projelerden ziyade programlar temelinde olması gerektiğini açıklar. *Katkı ilkesi* üye ülkelerin AB yapısal fonlar ile desteklenen programları ortak finanse etmesini diğer bir ifade ile Topluluk desteğinin ulusal fonlamanın yerine geçen bir özellikte olmadığını daha çok ona ilave bir katkı yapma özelliğinde olduğunu belirtir. *Ödemeler üzerinde denetim ilkesi* ise yapılan ödemelerin amaçlarına uygun kullanılmalıdır (Heijman, 2001: 168; http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/provisions_and_instruments/l60014_en.htm).

Bu düzenlemeler ile bu hedeflere ulaşmada kullanılan yapısal fonlar şu şekilde oluşturulmuştur: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu (ERDF), Avrupa Sosyal Fonu (ESF), Balıkçılık Yönlendirme Mali Aracı (FIFG), Avrupa Tarımsal Garanti ve Yönlendirme Fonu (EAGGF). Bu Yapısal Fonların hangi hedeflere yönelik kullanılacağı Tablo 8’de gösterilmiştir.

Tablo 8. Hedeflere Tahsis Edilen Yapısal Fonların Dağılımı

Hedef 1:	ERDF, ESF, EAGGF
Hedef 2:	ERDF, ESF
Hedef 3:	ESF
Hedef 4:	ESF
Hedef 5:	EAGGF, ESF, ERDF

Kaynak: European Commission (1990: 79)

Yukarıda belirtilen fonlara 1992 Maastrich Antlaşması’nın 130 d maddesi ile üye ülkelerdeki “çevre ve ulaştırma altyapısı kapsamında Avrupa-ötesi ağlar alanlarındaki projelere finansal bir katkı sağlamak için” (The Treaty on European Union, 1992 : Madde 130d) kurulan Uyum Fonu da katıldı. Yapısal fonların aksine Uyum Fonu bölgelere değil kişi başına düşen GSMH’sı AB ortalamasının yüzde 90 aşagısında olan dört devlette (Yunanistan, Portekiz, İspanya ve İrlanda) tahsis edilmiştir.

Gündem 2000 ile Yapısal Fonların doğasında önemli değişiklikler getirildi. Yapısal Fonların temel amacının tüm Birlik içinde rekabetçi kalkınmayı, sürdürülebilir ve istihdam yaratıcı büyümeyi hızlandırmak ve nitelikli, eğitimli ve yeni şartlara uyum sağlayabilen bir işgücü teşvik etmek olduğu vurgulanmıştır. Ajanda 2000 ile getirilen ve 2000 - 2006 döneminde uygulanan en önemli değişiklik ise daha önce uygulanan beş hedefin üçe düşürülmesidir. Ajanda 2000’e göre Yapısal Fonların temel hedefleri şöyledir (European Commission,1999; European Commission, 1997):

- Hedef 1: Az gelişmiş bölgelerin kalkınmasını ve yapısal uyumunu teşvik etmek.
- Hedef 2: Yapısal güçlüklerle karşı karşıya kalan bölgelerin ekonomik ve sosyal dönüşümünü desteklemek.
- Hedef 3: Eğitim ve öğretimin, istihdam politikalarının ve sistemlerin modernizasyonunu ve uyumunu desteklemek.

Ajanda 2000 ile Yapısal Fonların 2000-2006 döneminde bu hedeflere nasıl tahsis edildiği Tablo 9’da gösterilmiştir.

Tablo 9. 2000-2006 Döneminde Yapısal Fonların Hedeflere Dağılımı

Hedef 1:	ERDF, ESF, EAGGF, FIGG
Hedef 2:	ERDF, ESF
Hedef 3:	ESF

Kaynak: European Commission (1999: 5).

Avrupa Birliği'nin bölgesel uyum politikasına yönelik dönemsel yardım fonlarının dağılımı Tablo 9'da gösterilmiştir. Tablo 10'da 2000-2006 dönemi Yapısal Eylemler (Yapısal Fonlar + Uyum Fonu) miktarının 1988-1992 dönemine göre yaklaşık 4 kat arttığı görülmektedir. Bu dönemde AB bütçesinde yaklaşık yüzde 164'lük bir artış olurken Yapısal Eylemlerdeki artış oranı yaklaşık % 300 olmuştur. Tabloda ayrıca Yapısal Fonların Yapısal Eylemlerin büyük bir kısmını meydana getirdiği görülmektedir. Bu açıdan 1993-1999 dönemi için Yapısal Fonlar Yapısal Eylemler'in % 92'sini oluştururken 2000-2006 döneminde yüzde 91,62'sini meydana getirmektedir.

Tablo 10. AB'de Bölgesel Yardımların Dönemlere Göre Dağılımı

Kategori	1988-1992		1993-1999		2000-2006	
	Milyon ECU	%	Milyon ECU	%	Milyon EURO	%
Yapısal Eylemler	53,140	21.7	176,348	33.5	213,010	33.0
Yapısal Fonlar	53,140	21.7	162,248	30.6	195,010	30.2
Uyum Fonu	-	-	15,150	2.9	18,000	2.8
AB Bütçesi	244,838	100.0	529,885	100.0	646,190	100.0

Kaynak: Castells ve Espasa (2003:168).

5. MEVCUT PROGRAM: 2007-2013 PROGRAMI

2007-2013 dönemi için seçilen yaklaşımın önceki dönemlerden daha stratejik bir doğası bulunduğu görülmektedir. Bu dönemde Yapısal ve Uyum Fonları bölgeler arasındaki gelir eşitsizliklerini azaltma yanında fakir bölgelerde sürdürülebilir bir büyümenin gerçekleştirilmesini amaçlayan araçlar olarak da görülmüştür. Komisyon 2006'da almış olduğu kararda uyum politikasını: "Topluluk düzeyinde büyüme ve istihdam stratejilerinin uygulanmasına katkıda bulunacak temel bir araç." olarak tanımlamıştır (European Commission, 2006: 8). Dolayısıyla bölgesel kalkınma politikası bu hedeflerin gerçekleşmesini sağlayacak önemli bir araç olarak görülmüştür.

Bu dönemde daha çok az gelişmiş bölgelere yoğunlaşmış ve mevcut kaynakların yüzde 78.5'inin bu bölgelere aktarılacağı benimsenmiştir (European Commission, Directorate-General for Regional Policy, 2008: 9). Bu dönemin temel hedefleri ve bu hedefleri kapsayan fonlar Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. 2007-2013 Dönemi Hedefleri ve Finansal Araçları

Hedefler	YAPISAL FONLAR VE ARAÇLAR		
Yakınsama	ERDF	ESF	Uyum Fonu
Bölgesel Rekabet ve istihdam	ERDF	ESF	
Avrupa Bölgesel İşbirliği	ERDF		

Kaynak: European Commission, Directorate-General for Regional Policy (2008: 9).

Bu döneme yönelik olarak *yakınsama* hedefi az gelişmiş üye devlet ve bölgelerin gelişmiş ülke ve bölgeleri yakalamasına götürecektüm çabaları ifade eder. Bu hedef kişi başı GSYİH topluluk ortalamasının yüzde 75'inden daha düşük olan bölgeleri kapsamaktadır. Bu amaç "phasing out" statüsündeki bölgeleri (% 75 eşğin çok az altında olan bölgeleri) de kapsamaktadır. Yakınsama hedefine ayrılan fonlar ise toplam fonların yüzde 81.5'ini (282.8 milyar Euro) meydana getirmektedir. *Bölgesel rekabet ve istihdam* hedefi rekabetin güçlenmesi ve yatırımların ve istihdamın artırılması amacıyla yenilik ve bilgi ekonomisi, çevre ve risk önleme, ulaştırma ve haberleşme alanlarına odaklanmıştır. Bu amaca ayrılan toplam fon miktarı 55 milyar Euro'dur. Bunun 11.4 milyarı "phasing in" statüsündeki bölgelere (% 75 eşğin çok az üstünde olan

bölgelere) ayrılmıştır. *Avrupa bölgesel işbirliği* hedefi ise uluslararası, bölgeler arası ve sınırlar arası işbirliğinin güçlendirilmesini amaçlamaktadır. Bu amaca yönelik olarak toplam 8.7 Milyar Euro'luk bir bütçe ayrılmıştır. Tüm ülke ve bölgelerde daha yüksek bir büyüme ve istihdam amacına yönelik olarak 2007-2013 döneminde AB yaklaşık 347 milyar Euro ile en yüksek yatırımları planlamıştır. Bunun hedefler arasındaki dağılımı aşağıda Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. 2007-2013 Dönemi Hedeflere Ayrılan Bütçe

	Yakınsama			Bölgesel Rekabet ve İstihdam		Avrupa Bölgesel İşbirliği	Toplam
	Uyum Fonu	Yakınsama	Phasing Out	Phasing In	Bölgesel rekabet ve İstihdam		
Toplam	69 578	199 322	13 955	11 409	43 556	8 723	347 410

Kaynak: European Commission (2007).

6. AVRUPA 2020 STRATEJİSİ VE 2014-2020 DÖNEMİ

Avrupa 2020 stratejisi 3 Mart 2010 yılında Komisyon tarafından önerilen bir stratejidir. Komisyon bu stratejiyi "akıllı, sürdürülebilir ve kapsamlı büyüme için bir strateji" olarak nitelendirmiştir. Bu stratejiye uygun olarak Komisyonun bu dönem için gerçekleştirmeyi amaçladığı temel hedefler beş tanedir (European Commission, 2010: 3).

- İstihdam Hedefi:** 20-64 yaş aralığında bulunan nüfusun % 75'inin istihdam etmek.
- Ar-Ge Hedefi:** AB GSYİH'nın % 3'ünü Ar-Ge'ye aktarmak.
- İklim/Enerji Hedefi:** 20/20/20 iklim/enerji hedeflerinin karşılanması. Bu amaçla;
 - Sera gazı emisyonlarını 1990 yılına göre % 20 (şartların uygun olması halinde % 30'a)'ye düşürmek,
 - Yenilenebilir enerji kaynaklarından üretilen enerji oranını % 20'ye çıkarmak ve
 - Enerji verimliliğinde % 20 artış gerçekleştirmek.
- Eğitim Hedefi:** Okulu bırakanların oranını % 10'un altına indirmek ve genç nüfusun en az % 40'nın üçüncü düzey bir öğretimden mezun olmasını sağlamak.
- Yoksulluk/Sosyal Dışlanma Hedefi:** Yoksulluk ve sosyal dışlama riski altında kalan nüfus sayısını 20 milyondan aşağı düşürmek.

Avrupa Komisyonu Avrupa 2020 stratejisinde uyum politikalarının ve araçlarının önemi şu cümlelerle ifade etmiştir: "*Ekonomik, sosyal ve çevresel uyum, tüm enerji ve kapasitenin stratejinin önceliklerini takip etmek üzere odaklandırılması ve yönlendirilmesini sağlamak için, Avrupa 2020 stratejinin kalbinde kalacaktır. Uyum politikası ve onun yapısal fonları...hedefleri gerçekleştirmek için temel dağıtım mekanizmalarıdır*"(European Commission, 2010: 3).

Avrupa Komisyonu 2020 stratejisinde bölgesel kalkınmaya yönelik fonların GSYİH düzeylerine göre tahsis edilmesini sağlamak amacıyla az gelişmiş, geçiş ve çok gelişmiş bölgeler arasında bir ayırma gitmiştir:

- Az gelişmiş bölgeler:** Bu dönemde bölgesel kalkınma politikasında az gelişmiş bölgelerin desteklenmesi önemli bir öncelik olmaya devam etmektedir. Bu kategori kişi başına düşen GSYİH'sı AB-27 ortalamasının % 75'inden daha az olan bölgelerle ilgilidir.
- Geçiş bölgeler:** Bu yeni bölge kategorisi 2006-2010 programında yer alan phasing-out ve phasing-in sisteminin yerine düşünülmüştür. Bu kategori AB-27 ortalamasının % 75-%90 arasında bir kişi başı GSYİH'ya sahip tüm bölgeleri içermektedir.
- Daha gelişmiş bölgeler:** Bu kategori kişi başı GSYİH'sı AB-27 ortalamasının % 90 üzerinde olan bölgeleri içine almaktadır.

Komisyon bu stratejisine paralel olarak Haziran 2011'de aynı dönem için çok yıllık bir finansal çerçeve sundu. Avrupa 2020 stratejisini gerçekleştirmek için hazırlanan bu bütçede uyum politikası ve araçlarının 2014-2020 dönemi için temel bir unsur olduğu görülmektedir. 2010-2020 döneminde uyum politikası için tasarlanan yasal araçlar ise şunlardır: Avrupa Bölgesel Kalkınma Fonu, Avrupa Sosyal Fonu, Uyum Fonu, Kırsal Kalkınma İçin Avrupa Tarım Fonu (EAFRD), Avrupa Denizcilik ve Balıkçılık Fonu (EMFF). Tüm bu fonlar Ortak Stratejik Çerçeve Fonları (CSF) olarak adlandırılmıştır. Komisyonun bu döneme yönelik Ortak

Stratejik Çerçeve Fonlarını yönetmede kabul ettiği temel ilkeler şunlardır: Ortaklık, çok düzeyli yönetim, yürürlükteki AB ve ulusal hukuka uygunluk, kadın ve erkek arasındaki eşitliğin teşvik edilmesi, ve sürdürülebilir kalkınma şeklinde belirtilmiştir. (Avrupa Komisyonunun 2014-2020 dönemine yönelik yaptığı düzenlemeler için bakınız European Commission (2010), European Commission Directorate-General for Regional Policy (2011a), European Commission (2011b), European Commission 2011c).

2014-2020 döneminde tahsis edilen bütçe ise Tablo 13’de gösterilmiştir. Tabloda görüldüğü üzere 2006-2013 dönemine göre bu dönemde artırılan toplam miktar 28.61 milyon Euro’dur. Bu da yaklaşık % 8 oranında bir artış demektir. Bütçenin en çok aktarıldığı alan ise az gelişmiş bölgelere yönelik olmuştur.

Tablo 13. 2014-2020 Döneminde Uyum Politikası Bütçesi (2011 Fiyatlarıyla, EURO)

2014-2020	
Az Gelişmiş Bölgeler	162,590
Geçiş Bölgeleri	38.952
Daha Gelişmiş Bölgeler	53.143
Bölgesel İşbirliği	11.700
Uyum Fonu	68.710
Dış ve seyrek nüfuslu bölgeler	926
Uyum Politikası (Toplam)	336.020
Avrupa’yı Birleştirme Tesisi	40.000
Toplam	376.020

Kaynak: European Commission (2011b: 25).

7. AVRUPA BİRLİĞİ BÖLGESEL KALKINMA POLİTİKASININ DEĞERLENDİRİLMESİ: YAKINSAMA MI, İRAKSAMA MI ?

Peki AB bölgesel kalkınma girişimleri nasıl bir sonuç vermiştir. Eşitsizlikleri azaltmada istenilen sonuçlara ulaşıldı mı ? Entegrasyonda yer alan üye devletler ve bölgeler arasındaki farklar nasıl bir yön aldı? Bu soruların cevabını aşağıda yakınsama ve ıraksama teorileri bağlamında ele alacağız. Aşağıda ilk olarak bu teoriler genel hatlarıyla verildikten sonra AB bölgesel kalkınma politikasının etkisini bu konuda yapılan ampirik literatür temelinde verecektir.

7.1. Yakınsama ve İraksama Teorileri

Yakınsama teorisinin temel düşüncesi teknolojinin dışsal olarak kabul edildiği neo klasik büyüme modellerine dayalıdır. Neo klasik büyüme teorisi konusunda günümüzün en önemli temsilcilerinden Solow (1956) standart neo klasik şartlarda tek bir malın emek ve sermaye kullanılarak üretilmesi varsayımına dayalı olarak uzun dönemli bir ekonomik büyüme modeli inşa etmiştir. Bu modelde Solow, GSYİH’nin sadece sermaye stoku artırılarak ya da teknoloji geliştirilerek artırabileceğini ortaya koymuştur. Fiyat-ücret ve faiz tepkilerinin neo klasik ayarlama sürecindeki önemini gösteren Solow üstelik parasal faktörlerin reel tüketim ve yatırım üzerindeki doğrudan baskısını ortaya koymuştur. Sermayenin ölçüğe göre azalan getirisinin bir sonucu olarak modelin en önemli kavramlarından biri durağan durum kavramıdır. Ekonomi uzun dönemde çıktının, sermayenin ve nüfusun büyüme oranının birbirine eşitlendiği durağan bir duruma gelecektir. Bu ise kişi başına düşen gelirin ve sermaye emek oranının durağan durumda aynı olacağı anlamına gelir. Durağan duruma ulaşır ulaşmaz ekonomide kişi başına düşen gelir model tarafından dışsal olarak kabul edilen teknolojik ilerleme ile artırılabilir. Solow’a göre tasarruf oranlarındaki bir artış da kişi başına geliri artırır fakat bu büyüme oranı üzerinde kalıcı bir etki bırakmaz. Kişi başına düşen gelir düzeyi ve kişi başına gelir büyümesi durağan duruma ulaşmadan önce sermayenin marjinal verimliliğine bağlıdır. Görel olarak düşük sermaye emek oranına (k) sahip ülkeler, düşük kişi başına gelire sahip olsalar da, yüksek k düzeyine sahip ülkelere göre daha hızlı bir kişi başı gelire sahip olmaktadır. Çünkü düşük sermaye stoku yüksek sermaye verimliliği demektir. Böylece ülkeler arasında tam sermaye hareketliliği söz konusu olursa büyüme oranı ve kişi başı gelir düzeyi her ülkede aynı olacaktır (Solow, 1956). Dolayısıyla Solow modeli fakir ülkelerin (bölgelerin) düşük sermaye stokunun bir sonucu olarak sermayenin marjinal verimliliğinin daha yüksek olması nedeniyle sermaye yatırımlarını çekeceğini ileri sürmektedir. Bu nedenle de Solow ile temsil edilen

Bahar-2012

Spring-2012

Cilt: 1 Sayı: 1 (47-66)

Volume: 1 Issue: 1 (47-66)

neo klasik okul gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasında yakınsamanın üretimde ölçeğe göre sabit getiri, sermaye verimliliğinin azalan olması, bölgeler arası ticaret ve bölgeler arası göç nedeniyle mümkün olacağını ileri sürmektedir (Petraikos, 2009: 34). Bunun bir sonucu olarak yakınsama teorileri fakir ülkelerin kişi başına düşen GSYİH'sı zengin ülkelere göre daha hızlı artacağını ve böylece bu ülkelerdeki kişi başı GSYİH'nın zengin ülkelerdeki kişi başı GSYİH'yı yakalayacağını ifade etmektedir.

Iraksama teorileri ise büyümenin bölgesel bir süreç olduğunu ve bu anlamda bölgesel eşitsizlikleri artırdığını iddia etmektedir. Bu okulun en önemli temsilcileri içsel büyüme teorileri ve yeni ekonomik coğrafya modelleridir. İçsel büyüme teorisinin en önemli özelliği Solow modelinde kabul edilen teknolojinin dışsal olduğu ve tüm teknolojik fırsatların tüm ülkelerde aynı olduğu varsayımlarını kabul etmemeleridir. Bu teorisinin en önemli temsilcisi Romer'dir. Romer, (1986) bilginin artan marjinal verimliliğe sahip bir üretimde girdi olarak alındığı ve teknolojik değişimin içsel olduğu uzun dönemli bir model geliştirdi. Romer, azalan gelir temelindeki modellerin aksine büyüme oranlarının zamanla artabileceğini ve büyük ülkelerin her zaman küçük ülkelere göre daha hızlı büyüyeceklerini şöyle ifade etmiştir: *"Tüm az gelişmiş ülkeler dünya ekonomisinden etkilenmesine rağmen bu etkiler herbirinde aynı değildir. Amacımıza uygun temel gözlem daha kapsamlı önsel kalkınmaya sahip ülkelerin dünya çapındaki hızlı büyüme döneminden daha fazla faydalandığı ve herhangi bir yavaşlama döneminde ise daha az etkilendiğidir. Yani büyüme oranları sadece takvim yılının bir fonksiyonu olarak değil; fakat üstelik kalkınma düzeyinin bir fonksiyonu olarak da artıyor olduğudur. Daha gelişmiş ülkelerin görece olarak daha hızlı büyüme izlenimi verdiği gözlemi bizi endüstrilemiş ve az gelişmiş ülke karşılaştırmasına götürmüştür"* (Romer, 1986: 1012). Iraksama modelleri içinde anılabilecek diğer bir içsel büyüme modeli Arrow tarafından ileri sürülen yaparak öğrenme modelidir. Kişi başı gelirdeki artmanın basit bir biçimde sermaye-emek oranındaki artış ile açıklanamayacağını ifade eden Arrow (1962) bilgi kavramının üretim fonksiyonunun temelinde yer aldığını ileri süren bir model geliştirdi. Modelde bilginin elde edilmesi öğrenme olarak adlandırılmaktadır. Bu açıdan Arrow'a göre (1962: 155) *"Öğrenme tecrübenin ürünüdür. Öğrenme sadece bir problemi çözme girişimi ile gerçekleşebilir."* Öğrenmenin varlığı durumunda bir yatırım eyleminin gelecek yatırımcılara da faydası olmaktadır. Yapararak öğrenme modeli üretim fonksiyonunda zamanlar arası ve uluslararası değişikliklerin temelini oluşturan teknolojik bilgideki değişiklikleri açıklama amacındadır. Teknik değişimin üretim fonksiyonundaki tecrübeye bağlı olduğu şeklindeki hipotezi geliştiren Arrow uygun bir modelin temel özelliklerini şöyle ifade etmiştir: *"Burada öğrenmenin sadece normal üretimin bir ürünü olarak meydana geldiği varsayılmaktadır. Gerçekte, toplum amacı öğrenmenin daha hızlı gerçekleşmesini sağlamak olan kurumlar, eğitim ve araştırma yaratmıştır. Tam bir model bunları ilave değişkenler olarak hesaba katar"* (Arrow, 1955: 172). Daha sonraki büyüme modelleri Arrow'un bu tespitine uygun modellerdir. Örneğin, Lucas tarafından geliştirilen model beşeri sermayenin önemine vurgu yapmıştır. Teknolojik değişmeye alternatif ya da tamamlayıcı bir büyüme motoru tasarlayan Lucas modele beşeri sermayeyi katmıştır. Beşeri sermaye teorisi, bir bireyin zamanını mevcut dönemdeki farklı aktivitelere dağıtmasının onun verimliliğini etkileyeceği gerçeğine odaklanmaktadır. Modele, beşeri sermayenin katılması ile hem beşeri sermaye düzeylerinin mevcut üretimi nasıl etkilediği hem de mevcut zamanın dağıtılma biçiminin beşeri sermaye birikimini nasıl etkilediğinin açıklanması sağlanmıştır (Lucas, 1988:17). Fakir ülkelerin zengin ülkelere göre daha hızlı büyüme eğiliminde olduğunu belirten neo klasik yakınsama hipotezini ülkeler arasında yapılan karşılaştırmalara uymadığını ileri süren Barro (1991) kamu harcamalarının verimliliğini temel alan bir model geliştirdi. Modelde kamu harcamaları özel yatırımı tamamlayıcı bir rol üstlenmektedir. GSYİH'da üretken hükümet harcamalarının payında değişimler büyüme ve tasarruf oranlarını etkilemektedir. Uzun dönem ekonomik büyüme ve kamu harcamaları arasında pozitif bir ilişkinin varlığını belirleyen bu modelde kamu harcamaları gelir vergisi ile finanse edilmektedir (Barro,1990). Iraksama teorileri içine katabileceğimiz diğer bir model ekonomik coğrafya teorisidir. Yeni ekonomik coğrafya teorisi ulaştırma maliyetlerinde bir azalma olarak "merkez-periferi" modeline yol açabilen ekonomik entegrasyonun merkezde ölçeğe göre artan verimler yoğunlaşmasına ve çevrede ölçeğe göre sabit verimler yoğunlaşmasına yol açabileceğini ileri sürmektedir. Bu nedenle entegrasyon iraksamaya yol açabilmektedir. Bu anlamda yeni ticaret teorisinin önde gelen savunucusu olarak Paul Krugman ticaretin uluslar içinde coğrafik endüstriyel uzmanlaşma süreci tarafından nasıl etkilendiğini belirtmektedir. Ona göre bölgesel endüstriyel uzmanlaşma ve yoğunlaşmanın önemi ekonomik coğrafyanın iktisat içinde önemli bir alt disiplin olarak kabul edilmesi derecesindedir (Bakınız Krugman, 1991a). Krugman (1991) bir ülkenin içsel olarak nasıl endüstrilemiş "merkez" ve tarımsal "çevre" arasında farklılaştığını ortaya koymaya çalışan bir model geliştirdi. Modelin arkasındaki temel soru ise şöyleydi: *"Üretim neden ve hangi zamanda, görece olarak gelişmemiş diğer bölgelerden ayrı olarak, çok az bir bölgede yoğunlaşmaktadır"* (Krugman,1991: 483). Bu model iki bölge ve iki faktörlü, her bir faktörün bir sektöre özgü olduğu, çiftçilerin tarımsal mal ürettiği, çiftçi nüfusunun bölgeler arasında hareketsiz olduğu, işçilerin ise bölgeler arasında dolaşımının serbest olduğu ve tarımsal ürünlerde ulaştırma maliyetlerinin

olmadığı varsayımlarına dayalı bir modeldir. Modelde yakınsama ve ıraksama emeğin daha yüksek reel ücretli bölgelere hareketliliğine izin verilmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Fakat işçilerin tek bir bölgede bir araya gelmesi durumunda ise ıraksama olabilmektedir. Burada ücretlerin bölgeler arasında farklı olmasının bu hareketliliğe yol açan temel faktör olarak görülmektedir. Bu modelde ıraksamaya yol açan iki etki bulunmaktadır: İç piyasa etkisi ve fiyat endeksi etkisi. İç piyasa etkisi nedeniyle diğer şeyler aynıyken ücret oranları büyük piyasada daha yüksek olma eğilimi içindedir. Fiyat endeksi etkisi iki bölgede oluşan fiyat farklılığının reel ücretler üzerindeki etkisine dayalıdır. Çalışanlar nominal ücretlerle değil, reel ücretlerle ilgilenirler ve nüfus yoğunluğunun daha büyük olduğu bölgelerdeki işçiler imalat mallarına yönelik daha düşük bir fiyat ile karşı karşıyadırlar. Bu da bu bölgelerdeki reel ücretlerin diğer bölgelere göre daha yüksek olacağı anlamına gelmektedir. Diğer yandan yakınsamaya yol açacak rekabetin boyutu da söz konusudur. Daha küçük üretici emek birimine sahip bölgelerdeki işçiler yerel çiftçi piyasasında daha yoğun nüfuslu bölgelerden daha az rekabet ile karşı karşıya kalmaktadırlar. Bu nedenle yerel piyasa için rekabetin olmaması yakınsamayı getiren bir unsur olmaktadır (Krugman,1991: 483). Sonuç olarak Krugman'ın bu modeli zengin merkezi entegrasyonun, çevreye göre toplama (agglomeration) nedeniyle, daha fazla kazanacağını önermektedir. Bu durum sadece çok küçük ticaret bariyerleri ve merkezin toplama avantajını dengeleyen çevreye yönelik bir maliyet avantajı ile tersine dönebilecektir. Başka bir çalışmada Krugman ve Venables (1990) Kuzey ve Güney şeklinde iki bölgeyi bir model geliştirdiler. Bu modelde her iki bölge ölçeğe göre sabit verimin geçerli olduğu tarımsal mallar ve ölçeğe göre artan verimin olduğu imalat malları üretebilmektedir. İki üretim faktörü bulunmakta ve bunlar sektörler arasında hareketli bölgeler arasında hareketsizdirler. Modelde sermaye hareketliliğine yer verilmemiştir. Tüm ülkeler her iki sektörde de eşit yetenektedirler. Bu anlamda hiçbir bölge üretimde karşılaştırmalı bir avantaja sahip değildir. Başlangıçta her bölgenin kendi kendine yeterli olduğu ve her iki malı ürettiği bir durumda ulaştırma maliyetlerinin oldukça yüksek olduğu varsayılmış daha sonra bölgeler arasında ticarete imkan verecek tarzda bu ulaştırma maliyetlerinin azaldığı varsayılmıştır. Modelde bu maliyetler belli bir noktanın aşağısına düştüğü zaman dünya ekonomisi endüstrileşmiş merkez ve endüstrileşmemiş çevre şeklinde ayrılmasına yol açacaktır. Bu modelin sonucu küresel entegrasyon belirli çıkar gruplarına zarar verse de neredeyse her ulusun toplam reel gelirini yükselteceğini belirten geleneksel modeller büyük entegrasyonların genellikle ulusal kazanan ve kaybedenleri ortaya çıkardığını ve eşitsizliği arttırdığını belirten heterodoks modelleri bir araya getirecek şekildedir. Bölgeleşme farklılıklarını ölçek ekonomileri ve ulaştırma maliyetleri arasındaki etkileşim sonucu oluştuğunu ortaya koyan bu model iki etkili bir sonuç ortaya koymuştur. Modele göre dünya ekonomisi merkez ve çevre şeklinde farklılaşmaya yol açan güçlerin yerleşmesinden önce belirli bir kritik düzey entegrasyon gerçekleşecek ve bu farklılıklar meydana geldiği zaman ıraksamaya yol açacak şekilde merkezdeki gelir yükselmesi kısmen çevrenin zararına olabilmektedir. Entegrasyon daha ileri giderse merkezin avantajı aşınmış olur ve çevresel gelirdeki yükselme yakınsamaya yol açacak şekilde merkezin zararına olabilmektedir.

7.2. Avrupa Birliği Bağlamında Yakınsama ve ıraksama: Ampirik Literatür

AB, uzun bir zamandır yapısal fonlar aracılığıyla Birliğin en fakir bölgelerinde değişik yatırım programları ikame ederek gelir eşitsizliğini azaltmayı amaçlamıştır. Peki birleşme Avrupa bölgeleri arasında var olan başlangıç farklarını nasıl etkiledi? Diğer bir ifadeyle Avrupa bölgesel politikası yakınsamayı teşvik edebildi mi ? Avrupa Birliği'nin bölgesel politikasının etkinliği konusunda yapılan çok sayıda ekonometrik çalışma yukarıda belirtilen yakınsama ve ıraksama modelleri temelinde yapılmıştır. Genelde bu ekonometrik çalışmalarda kullanılan temel yaklaşım üç ana yakınsama kavramı etrafında yapılmaktadır: Ekonomilerin homojen olması ve dolayısıyla aynı durağan duruma geldikleri *şartsız beta yakınsaması*, ekonomilerin heterojen olması nedeniyle farklı durağan duruma geldikleri *şartlı beta yakınsaması* ve zamanın belirli bir anında ülkeler arasında kişi başındaki gelir ya da üretim dağılımını veren *sigma yakınsaması* (Petraos ve Artelaris, 2009; Barro ve Sala-i Martin 1991). Fakat bu alanda yapılan ekonometrik çalışmaların AB'nin bölgesel kalkınma politikasıyla ilgili tek bir sonuca ulaştırmayacak kadar farklı sonuçlar verdiği görülmektedir. Bu nedenle bu ekonometrik çalışmaların sonuçlarını üç grup altında sınıflandırabiliriz. Birinci grup çalışmalar desteklenen bölgelerin çoğunun bu programlara rağmen görece olarak fakir olmayı sürdürdüğünü diğer bir ifadeyle yakınsama eğilimi göstermediğini ve bu politikanın ıraksamaya yol açtığını ileri sürmektedirler. İkinci grup çalışmalar, AB bölgesel politikasının bölgeler arasındaki eşitsizliği azaltmada etkili olduğunu ve bunun önemli bir yakınsamaya yol açtığını ileri sürmektedirler. Üçüncü grup çalışmalar ise bu politikanın hem yakınsamayı hem de ıraksamayı beraberinde getirdiğini ortaya koymaktadırlar.

Bahar-2012

Spring-2012

Cilt: 1 Sayı: 1 (47-66)

Volume: 1 Issue: 1 (47-66)

Birinci grup çalışmaların en önemli temsilcileri olan Boldrin ve Canova (2001) yaptıkları çalışmada AB’de yapılan transferlerin etkisini ortaya koymak için ekonomik etkinlik temelinde hangi politikaların toplam refahı ya da ekonomik büyümeyi maksimize ettiğini, bölgeler arası eşitlik temelinde hangi politikaların gelir eşitsizliğini azalttığını ortaya koymaya çalıştılar. 1980-96 yılları arasında 185 NUTS 2 düzey verilerini kullanarak elde ettikleri sonuçlara göre bölgesel kişi başına gelir dağılımında herhangi bir yakınsamanın sözü konusu olmadığı görülmüştür. Emek verimliliğinde ve işsizlik oranlarında da bir iyileşmenin ve dolayısıyla bir yakınsamanın olmadığı ortaya çıkmıştır. Çalışmada ayrıca 1980’lerde ortalama işsizlik oranlarından daha yüksek oranlara sahip olan bölgeler düşük işsizlik oranlarına sahip bölgeler gibi bu konularını 1996’da da korudukları ve işsizlik oranlarında ülke içindeki bölgesel eşitsizliklerin devam ettiği gözlenilmiştir. Çalışmada bu 16 yıllık süre içinde kişi başı geliri Avrupa ortalamasının altında olan bölge sayısının düşmediği, bireysel ülke düzeyi açısından da Güney ülkelerinden sadece İspanya’nın bölgesel gelir eşitsizliğinde çok az bir düzelmeye gösterdiği diğerlerinde ise eşitsizliklerin azalmadığı, ulusal ortalamaya göre daha fakir olan bölge sayısının da artma gösterdiği tespit edilmiştir. Üstelik her ülke içinde zengin bölgelerin fakir olan bölgelere göre daha hızlı büyüdüğü ve fakir ülkelerdeki zengin bölgelerin ortalama kişi başı geliri kıta ortalamasında yukarı olan ülkelerdeki zengin bölgelerden daha hızlı büyüdüğünü göstermiştir. Araştırmacılar bu durumun Avrupa düzeyinde bir “yakınsama kulüpleri” ortaya çıkardığına dikkat çekmişlerdir. (Boldrin ve Canova, 2001: 229) Çalışmada AB bölgesel politikasının önemli hedeflerinden biri olan eğitim düzeyi ve Ar-Ge düzeyinin bölgeler arasında eşitlendirilmesi konusunda da yakınsamanın olmadığı görülmüştür. Tüm bu sonuçlardan hareketle Boldrin ve Canova (2001:243)’nin önerisi “Gerek ekonomik büyümeyi maksimize etmeye yönelik gerekse de fakir bölgelerdeki ekonomik büyümeyi hızlandırmaya yönelik AB bölgesel politikasının uygun olmadığı ve değiştirilmesi gerektiği” şeklindedir. Canova ve Marcet (1995) başka bir çalışmada da her bölge için farklı durağan durumlara yönelik farklı yakınsama tahminlerine imkan veren Bayesyen model çerçevesinde gelir düzeylerinde yakınsamanın olmadığı sonucuna vardılar.

AB politikasının herhangi bir yakınsamaya yol açmadığını ve iraksamaya yol açtığını ortaya koyan başka çalışmalarda yapılmıştır. Örneğin, Petrakos ve Artelaris (2009) 1990-2000 dönemine yönelik olarak 10 AB ülkesi içinde bölgesel yakınsamanın olup olmadığını ortaya koymak için büyük bölgelere daha fazla küçük bölgelere ise daha az bir ağırlandırma mekanizması uygulayarak standart beta yakınsamasından farklı bir analizi uyguladılar. Çalışmada elde edilen bulgular ülke içinde bölgeler arasında beta yakınsamasından ziyade açık bir beta iraksaması olduğu görülmüştür. Bu nedenle Petrakos ve Artelaris’e (2009:327) göre “Avrupa entegrasyonu, açık piyasalar ve daha büyük bir rekabet ile, ulus içinde yakınsamadan ziyade iraksamalara yol açmıştır”. Rodriguez-Pose (1999) içsel büyüme teorileri ve yeni ekonomik coğrafya modelleri temelinde Avrupa’da bölgesel bir yakınsamanın olup olmadığını 1977-1993 döneminde 110 AB bölgesinde kişi başı GSYİH verileri kullanılarak analiz etti. Bu analizin sonuçları bölgesel GSYİH ve GSYİH büyümesinin, satın alma gücü standardı uygulandığında, herhangi bir yakınsama ortaya koymadığını göstermiştir. Magrini (1999) bölgesel ekonomik eşitsizliklerin doğası nedeniyle konu üzerindeki herhangi bir ampirik çalışmanın temel birimlerin sosyo-ekonomik etkilerini göz önünde tutan bir bölge tanımını dikkate alması gerektiğini ileri sürmüştür. Bu amaçla Fonksiyonel Kent Bölgeleri kavramını kullanarak yaptığı çalışmada 122 Fonksiyonel Kent Bölgesine ait 1978-1991 dönemindeki kişi başı GSYİH verileri kullandı. Çalışmanın sonuçları Avrupa Birliği’ndeki ekonomik büyüme sürecinin iraksamaya yönelik bir eğilim gösterdiği şeklinde olmuştur.

İkinci grup çalışmalar neo klasik büyüme teorisinin temel sonuçları ile tutarlı bir şekilde bu politikanın yakınsamaya yol açtığını belirtmektedirler. Öncü çalışmalarından Barro ve Sala-i Martin (1991) yedi AB ülkesindeki (Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, Hollanda, Belçika ve Danimarka) 73 bölgenin 1950-85 arası kişi başı GSYİH’deki büyüme verilerine dayanarak yaptıkları ekonometrik çalışmada gerek sektörel gerekse kişi başı gelir ve üretim açısından olsun fakir ülkelerin zengin ülkelere göre daha hızlı büyüme göstererek yüksek bir yakınsama eğilimi içinde olduğunu buldular. Üstelik bu dönemde fakir bölgelerin büyüme sürecinde geri kalmadıkları da görülmüştür. Bu sonuçlar sadece ülkeler arasında değil ülke içindeki bölgeler için de geçerli olmuştur. Çalışmada, İngiltere ve Hollanda’daki bölgeler ortalama β yakınsama katsayısından daha yüksek bir orana sahip olmuş olsalar da, tüm ülkelerin benzer β yakınsama oranlarına sahip oldukları görülmüştür. Çalışma ülke içindeki bölgelerde α yakınsamanın da olduğunu (α yakınsama katsayısı 1950’de 0.28 iken 1985’te 0.18’e düşmüştür) göstermiştir. Bu açıdan kişi başı GSYİH verilerinin logaritmik düzeyde ağırlandırılmamış yatay kesit standart sapma ile elde edilen dağılımın en yüksek olduğu ülkeler sırasıyla İtalya, Almanya, Fransa ve İngiltere olmuştur. Buna karşın özellikle İtalya’daki fakir bölgeler zengin bölgelere göre daha hızlı büyüdüğü tespit edilmiştir. Başka bir çalışmada Sala-i Martin (1996) kişi başı gelirdeki bölgesel yakınsamayı sekiz AB üyesi (Almanya, İngiltere, İtalya, Fransa, Hollanda, Belçika,

Bahar-2012

Spring-2012

Cilt: 1 Sayı: 1 (47-66)

Volume: 1 Issue: 1 (47-66)

Danimarka ve İspanya) devletlerde bulunan 73 NUTS 2 düzey bölgeleri açısından inceledi. 1950-90 dönemini kapsayan bu çalışmada hem β hem de α katsayılarında güçlü bir yakınsama eğilimi çıkmıştır. Farklı ülkelerdeki bölgeler yaklaşık yıllık % 2 oranında yakınsama hızı göstermiştir. α yakınsama katsayıları açısından en yüksek standart sapmaya sahip ülke sıralaması İtalya, İspanya, Almanya, Fransa ve İngiltere şeklinde olmuştur. Ramajo vd. (2008) 1981-96 döneminde AB-12' nin 163 NUTS 2 bölgesinde dağıtılan fonlara yönelik olarak yakınsama hızını belirlemeye koyuldular. Çalışmada AB uyum fonu ülkelerindeki (İrlanda, Yunanistan ve İspanya) bölgelerin AB'nin geri kalan bölgelerinden ayrı olarak daha hızlı yakınlaştıklarını buldular. Uyum ülkelerine ait bölgelerin nispi gelir düzeylerinde geri kalan diğer bölgelere göre daha hızlı bir şartlı yakınsamanın da olduğu görülmüştür. Uyum politikasına tabi bölgelerin yakınsamasının tabi olmayan bölgelere göre oldukça güçlü olduğu ortaya çıkmıştır. Yakınsama hızı birinci bölge için % 5.3 iken ikinci bölge için % 3.3 çıkmıştır. Bu sonuçlar AB uyum politikasının en fakir AB üyelerinde yakınsama ve ekonomik büyümeyi hızlandırmada pozitif bir etkiye sahip olduğu fikrini desteklemektedir. Bu nedenle araştırmacılar AB bölgesel kalkınma ve uyum politikalarının ekonomik ve sosyal uyumu ve AB'de büyüme ve yakınsama sürecini desteklemede oldukça önemli bir araç görevi gördüğünü ileri sürmektedirler. Bu çalışmanın diğer bir önemli sonucu büyüme sürecinde bölgeler içindeki dışsalılıkların önemine vurgu yapmalarıdır. Bu açıdan çalışma bir bölgenin büyüme oranı sadece kendi bölgesindeki gelişmelerden değil komşu bölgelerdeki gelişmelerden de etkilendiğini ortaya koyan yayılma etkisinin varlığını ortaya koydu. Esposti and Bussoletti (2008), AB Yapısal Fonların kişi başı gelir düzeyi AB ortalamasının % 75 altında olan Hedef 1 bölgeleri üzerindeki etkisini 1989-2000 döneminde ortaya koyarak bu fonların büyüme yakınsaması yoluyla AB-15 bölgeleri arasındaki farklılığı azaltıp azaltmadığını ortaya koymak için bir model geliştirdiler. Çalışmada 200 NUTS 2 düzeyindeki bölgeden veriler kullanılmıştır. Bu çalışmada genel olarak büyüme yakınsamasının gözlemlendiği tespit edilmiştir. Yapısal Fonların Hedef 1 bölgeleri üzerinde pozitif bir etki bıraktığı tüm AB'de doğrulanmıştır.

Üçüncü grup çalışmalar ise AB' de hem yakınsamanın hem de ıraksamanın meydana geldiğini ortaya koyan çalışmalardır. Örneğin 1980'ler dönemini kapsayan ve AB-12' ye ait tüm bölgelerdeki ekonomik eşitsizliği değerlendirmek amacıyla Paci (1997) kişi başı gelir ve emek verimliliğini inceledi. Bu çalışmanın ampirik sonuçları Avrupa bölgelerinin tümünde emek verimliliği yakınsamasına yönelik güçlü bir eğilim olduğu görülürken kişi başı gelir açısından herhangi bir yakınsamanın söz konusu olmadığı görülmüştür. Dönem boyunca bölgesel eşitsizlik değişmeden devam etmiştir. Neven ve Gouyette (1995) 1975-90 dönemi için yaptıkları çalışmada yakınsamanın dönemler arasında ve bölgeler alt kümelerinde önemli farklılıklar gösterdiğini tespit ettiler. Çalışmanın sonucuna göre Avrupa'nın güneyi 1980'lerin başlarında yakınsama gösterirken ikinci yarısından sonra hiçbir ilerleme göstermemiştir. Buna karşın Avrupa'nın kuzeyi 1980'lerin başında ıraksama gösterirken ikinci kısmında ise güçlü bir yakınsama eğilimi göstermiştir. Fagerberg ve Verspagen (1996) 1950-90 arasındaki döneme yönelik olarak AB-6 ülkelerinde 70 bölgeyi kapsayan bir çalışma yaptılar. Çalışma AB'de 1970'e kadarki dönemde önemli bir yakınsamanın meydana geldiğini göstermiştir. Bu dönemde Avrupa'nın en fakir bölgelerinin zengin bölgelerine göre % 4.3 daha hızlı büyüdüğü görülmüştür. Fakat bu olumlu yakınsama etkisi zamanla zayıflamıştır. 1970-90 dönemi için en fakir bölgelerin zengin olan bölgelere göre % 2.4 büyüme göstermişlerdir. 1980'lerde ise yakınsamanın olmadığı görülmüştür. Çalışmada ayrıca yüksek işsizliğe sahip fakat orta büyüyen bölgeler, orta derecede işsizliğe sahip fakat düşük büyüyen bölgeler ve hem yüksek derecede büyüyen hem de düşük işsizliğe sahip bölgeler şeklinde üç farklı "büyüme kulübü" şeklinde bir gruplaşmanın olduğu tespit edilmiştir. Giannetti (2002) 10 AB ülkesindeki 108 NUTS 2 bölgesini içine alan çalışmasında 1980-1992 döneminde ülkeler arası bölgeler arası yakınsamayı ve bilginin yayılma etkisini incelediler. AB'de ülkeler arasında yakınsamanın var olduğunu ama bölgesel düzeyde olmadığını bulmuşlardır. Çalışmanın en önemli sonucu ülkeler arası etkileşimin bir sonucu olarak uluslar arası bilgi yayılımının, büyümeyi hızlandırıp ülkeler arasında yakınsamayı getirir de, ülke içindeki bölgesel eşitsizlikleri artırmasıdır.

Özetlemek gerekirse AB uyum politikalarının bölgesel yakınsamaya imkan verip vermediğine yönelik yapılan ampirik çalışmaların birbirinden oldukça farklı ve zıt sonuçlar verdiği görülmektedir. Bunun en önemli nedenlerinden biri çalışmalarda çok sayıda farklı model tanımlamalarına yer verilmesi (Esposti and Bussoletti, 2008) ve gözlenen birimlerde, ekonomik değişkenlerde, veri kaynaklarında ve ele alınan zaman periyotlarında önemli farklılıkların olmasıdır (Paci, 1997). Fakat yukarıdaki model sonuçları bize genel olarak AB'de 1960'ların başından 1970'lerin ortalarına kadar fakir ülkelerin ve bölgelerin Avrupa ortalamasını yakalama eğiliminde olduğunu göstermektedir. Buna karşın bu eğilimin 1970'lerin sonları ve 1980'lerin başlarından itibaren zayıfladığı ve sonraki yirmi yılda ise yakınsamanın sert bir şekilde sona erdiği görülmektedir (Boldin ve Canova, 2001).

8. SONUÇLAR

AB, dünyanın en zengin bölgeleri arasında olmasına rağmen ülkeler ve bölgeler arasında güçlü bir gelir eşitsizliği ile öne çıkmaktadır. AB ortalamasına göre oldukça düşük bir gelire sahip olan 14 yeni üyenin 2004 ve 2007’de Birliğe katılmasıyla bu farklılık daha da artmıştır. Bu nedenle AB gerek 1957 Roma Anlaşması’nın giriş kısmında olsun gerekse 1986 Avrupa Tek Senedi ve 2000 Lizbon stratejisinde olsun temel amaçlarından birinin bölgeler arasında var olan eşitsizlikleri azaltmak olduğunu özellikle vurgulamıştır.

Bunun sonucu olarak AB bölgesel kalkınma politikası ülkeler ve bölgeler arasında var olan ekonomik büyüme, kişi başına düşen gelir, işsizlik, verimlilik, eğitim düzeyi ve alt yapı farklılıkları azaltma amacına yönelik şekillenmiştir. Bu açıdan bölgesel uyum politikası altyapıda, insan kaynaklarında, modernizasyonda ve bölgesel ekonomilerin çeşitlendirilmesinde ihtiyaç duyulan yatırımları desteklemekte ve aza gelişmiş bölgelerde daha fazla büyüme ve istihdam sağlamasına yönelik katkı sağlamaktadır. Bölgesel farklılıkları azaltma konusuna artan bu ilgi AB bölgesel politikasını finansal araçlarını AB bütçesinin en hızlı artan bileşeni yapmıştır. Günümüzde bu araçlara ayrılan kaynak AB bütçesinin yaklaşık üçte birine denk gelmektedir.

Fakat AB entegrasyonun ve bu bağlamda bölgesel kalkınma politikasının başarısı konusunda yapılan ampirik çalışmaların sonuçları oldukça farklı olduğu görülmektedir. Bu konuda yapılan çalışmaların bir ucunda Solow ile özdeşleşen neo klasik büyüme teorileri (yakınsamayı) esas alan çalışmalar yer alırken diğer ucunda ise Romer, Arrow ve Barro ile özdeşleşen içsel büyüme teorileri ve Krugman ile özdeşleşen yeni ekonomik coğrafya modelleri (ıraksamayı) esas alan çalışmalar yer almaktadır. Birinci grup çalışmaların sonuçları AB’deki entegrasyonun ve bu bağlamda bölgesel politikanın ülkeler ve bölgeler arasındaki büyüme ve gelir farklarını önemli ölçüde azalttığını dolayısıyla gelişmiş ve az gelişmiş bölgeler arasında önemli yakınsamaya yol açtığını belirtmektedirler. İkinci grup çalışmalar ise AB uyum politikasının ülkeler ve bölgeler arasındaki ekonomik büyüme, istihdam ve kişi başı gelir eşitsizliklerini ortadan kaldırmadığını ve dolayısıyla değiştirilmesi gerektiğini ileri süren çalışmalardır. Bu çalışmaların ortasında yer alan diğer grup çalışmalar ise AB politikasının bazı açılardan yakınsamaya bazı açılardan ise ıraksamaya yol açtığı şeklinde sonuçlar vermiştir.

AB’de bölgesel yakınsamanın ampirik tahminlerinin bu şekilde oldukça farklı ve zıt sonuçlar vermesinin en önemli nedenlerinden biri çalışmalarda kullanılan yöntemlerin birbirinden oldukça farklı olmasıdır. Çalışmalarda hem kullanılan modellerin hem de kullanılan veri kaynaklarının ve zaman döneminin birbirinden oldukça farklı olduğu görülmüştür. Buna karşın sonuçlar, genellikle, AB uyum politikasının 1960’larda ve 1970’lerde yakınsamaya 80’lerden sonraki yirmi yılda ise ıraksamaya yol açtığı yönündedir.

KAYNAKÇA

- Ancien, Delphine (2005), “Local and Regional Development Policy in France: Changing Conditions and Forms, and Enduring State Centrality”, *Space and Polity*, 9(3), ss. 217-236.
- Arrow, Kenneth J. (1962), “The Economics Implications of Learning by Doing”, *Review of Economic Studies*, 29 (3), ss.155–73
- Barro, Robert (1991), “Economic Growth in a Cross-Section of Countries”, *Quarterly Journal of Economics*, 106 (2), ss.407-443.
- Barro, Robert J. (1990), “Government Spending in a Simple Model of Endogeneous Growth”, *Journal of Political Economy*, 98(5), ss.103-125.
- Barro, Robert J., SALA-I-MARTIN, Xavier (1997), “Technological Diffusion, Convergence, and Growth”, *Journal of Economic Growth*, 2(1), ss.1-26.
- Becker, Sascha O., Egger, Peter H., Ehrlich, Maximilian von (2012), Too much of a good thing? On the Growth Effects of the EU’s Regional Policy, *European Economic Review*, 56 (4), ss. 648-668.
- Boldrin, Michele; Canova, Fabio (2003), “Regional Policies and EU Enlargement”, Eds. Funck, B., Pizzati, L., *European Integration, Regional Policy, and Growth*, The World Bank, Washington, DC.
- Canova, Fabio, Marcet, Albert (1995), “The Poor Stay Poor: Non-Convergence across Countries and Regions”, Discussion Paper No, 1265, Centre for Economic Policy Research (CEPR), London.

Bahar-2012

Spring-2012

Cilt: 1 Sayı: 1 (47-66)

Volume: 1 Issue: 1 (47-66)

Canzanelli, Giancarlo (2001), "Overview and Learned Lessons on Local Economic Development", Human Development, and Decent Work, Working Papers, ILO Programme □Universitas.

Castells, Antoni, Espasa, Marta (2003), "Do Structural Actions Contribute to Reduced Regional Disparities in the European Union?" Eds. Bernard Funck ve Lodovico Pizzati, European Integration, Regional Policy, and Growth, Washington DC:The World Bank, ss.167-176,

European Commision (1990), European Regional Development Fund, 14th ERDF Report, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

European Commision (1997), AGENDA 2000 for a Stronger and Wider Union, Bulletin of the European Union Supplement 5/97, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities, 1997

European Commision (1984), The Regions of Europe : Second Periodic Report on the Social and Economic Situation of the Regions of the Community, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

European Commision (1999), Reform of the Structural Funds 2000-2006: Comparative Analysis, http://ec.europa.eu/regional_policy/sources/docoffic/official/regulation/pdf/irfo_en.pdf, Erişim Tarihi: 06.04.2012.

European Commision (2006), The Growth and Jobs Strategy and the Reform of European Cohesion Policy, Fourth Progress Report on Cohesion, COM (2006) 281.

European Commision (2007), Cohesion policy 2007–13, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

European Commision Directorate-General for Regional Policy (2008), EU Regional Policy 2007-2013, http://ec.europa.eu/regional_policy, Erişim Tarihi: 08.04.2012.

European Commision (2010), EUROPE 2020: A Strategy for Smart, Sustainable and Inclusive Growth, Brussels, 3.3.2010 COM (2010) 2020.

http://ec.europa.eu/commission_20102014/president/news/documents/pdf/20100303_1_en.pdf, Erişim Tarihi: 08.04.2012.

European Commision Directorate-General for Regional Policy (2011a), Cohesion Policy 2014-2020: Investing in Growth and Jobs, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

European Commision (2011b), Communication from The Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic And Social Committee and The Committee of The Regions : A Budget for Europe 2020, Brussels, 29.6.2011 COM(2011) 500 final.

European Commision (2011c), Regulation of The European Parliament and of The Council laying down Common Provisions on the European Regional Development Fund, Brussels, 6.10.2011 , COM(2011) 615 final 2011/0276 (COD).

Eurostat (2011), Regions in the European Union Nomenclature of Territorial Units for Statistics NUTS 2010/EU-27, Eurostat Methodologies and Working Papers, Luxembourg: Publications Office of the European Union.

Eurostat (2012), http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=une_rt_a&lang=en, Erişim Tarihi: 08.04.2012.

Eurostat Newsrelease (2011), "Regional GDP Per Inhabitant in 2008, Eurostat Press Office, 28/2011, http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_PUBLIC/1-24022011-AP/EN/1-24022011-AP-EN.PDF

Fagerberg, Jan, Verspagen, Bart (1996), "Heading for Divergence? Regional Growth in Europe Reconsidered", Journal of Common Market Studies, 34(3), ss. 432-448.

Giannetti, Mariassunta (2002), "The Effects of Integration on Regional Disparities: Convergence, Divergence or Both?", European Economic Review, 46, ss.539–567.

Heijman, Wim (2001), "European Structural Policy: Bend or Break", European Journal of Law and Economics, 11(2), ss. 165-175.

Bahar-2012**Spring-2012****Cilt: 1 Sayı: 1 (47-66)****Volume: 1 Issue: 1 (47-66)**

Krugman, Paul (1991), "Increasing Returns and Economic Geography", *The Journal of Political Economy*, 99(3), ss. 483-499.

Krugman, Paul (1991a), *Geography and Trade*, Leuven: Leuven University, Press.

Krugman, Paul, Venables, Anthony J. (1995), "Globalization and the Inequality of Nations", *The Quarterly Journal of Economics*, 110(4), ss.857-880

Lucas, Robert. E (1988), "On the Mechanics of Economic Development", *Journal of Monetary Economics*, 22(1), ss.3-42.

MADDE 174, Consolidated Version of the Treaty on The Functioning of the European Union, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:083:0047:0200:EN:PDF>, Erişim tarihi: 08.04.2012.

Magrini, Stefano (1999), "The Evolution of Income Dispersion among the Regions of the European Union", *Regional Science and Urban Economics*, 29: 257-281.

Malais, Jean, Haegeman, Henk (2009), "European Union Regional Policy, School of Doctoral Studies (European Union) Journal", 1, ss.77-82.

Miric, Ognjen (2010), *The Regional Policy of the European Union as an Engine of Economic Development*, Belgrade: European Movement in Serbia.

Neven, Damien J., Gouyette, Claudine (1995), "Regional convergence in the European Community", *Journal of Common Market Studies*, 33(1), 47-65.

Official Journal of The European Union (2003), "Regulation (Ec) No 1059/2003 of The European Parliament and of The Council of 26 May 2003", L154, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2003:154:0001:0041:EN:PDF>, Erişim Tarihi: 09.04.2012.

Paci, Raffaele (1997), "More Similar and Less Equal: Economic Growth in the European Regions", *Weltwirtschaftliches Archiv*, 133 (4), ss. 609-634.

Petrakos, George and Artelaris, Panagiotis (2009), "European Regional Convergence Revisited: A Weighted Least Squares Approach", *Growth and Change*, 40(2), 40(2), ss. 314-331.

Petrakos, George (2009), "Regional Growth and Inequalities in the European Union, Discussion Paper Series, 15(2), ss. 23-44.

Prado, Lourdes and Zdrentu, Bogdan (2011), *General and Regional Statistics Population and Social Conditions, Eurostat, Statistics in Focus, Luxembourg 60/2011*. http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-SF-11-060/EN/KS-SF-11-060-EN.PDF, Erişim Tarihi: 08.06.2012

Ramajo, Julian, Marquez, Miguel A., Hewings, Geoffrey J.D., Salinas, Maria M. (2008), "Spatial Heterogeneity and Interregional Spillovers in The European Union: Do Cohesion Policies Encourage Convergence across Regions?", *European Economic Review*, 52(3), 551-567.

Roberto, Esposti and Bussoletti, Stefania (2008), "Impact of Objective 1 Funds on Regional Growth Convergence in the European Union: A Panel-Data Approach", *Regional Studies*, 42 (2), 159-173.

Rodriguez-Pose, Andres (1999), "Convergence or Divergence? Types of Regional Responses to Socio-Economic Change in Europe", *Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie*, 90(4), ss.363-378.

Romer, Paul M. (1986), 'Increasing Returns and Long Run Growth', *Journal of Political Economy*, 94(5), 1002-37.

Rumford, Chris (2000), *European Cohesion?: Contradictions in EU Integration*, United Kingdom: Palgrave Macmillan.

Sala-I-Martin, Xavier X. (1996), "Regional Cohesion: Evidence and Theories of Regional Growth and Convergence", *European Economic Review*, 40, 1325-52.

Bahar-2012

Spring-2012

Cilt: 1 Sayı: 1 (47-66)

Volume: 1 Issue: 1 (47-66)

Shankar, Raja and Shah, Anwar (2009), "Lessons from European Union Policies for Regional Development", Policy Research Working Paper No: 4977, The World Bank World Bank Institute Poverty Reduction and Economic Management Division.

Solow, Robert M. (1956), "A Contribution to the Theory of Economic Growth", Quarterly Journal of Economics, 70(1), ss. 65-94.

Stivachtis, Yannis A.(2007), The State of European Integration, Hampshire, Burlington: Ashgate.

The House of Lords (2008), The Future of EU Regional Policy, Report with Evidence, <http://www.publications.parliament.uk/pa/ld200708/ldselect/ldcom/141/141.pdf>, Erişim Tarihi: 09.04.2012.

The Treaty of Rome (1957), http://ec.europa.eu/economy_finance/emu_history/documents/treaties/rometreaty2.pdf , Erişim Tarihi: 09.08.2012.

The Treaty on European Union (1992), Office for Official Publications of the European Communities, Luxembourg.

World Bank (2010), World Development Indicators, the International Bank for Reconstruction and Development/the World Bank, <http://data.worldbank.org/sites/default/files>, Erişim Tarihi: 09.08.2012.

http://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=lfst_r_lfu3rt&lang=en, Erişim Tarihi: 04.04.2012.

http://europa.eu/legislation_summaries/regional_policy/provisions_and_instruments/l60014_en.htm, Erişim Tarihi: 09.08.2012.